

The graphic design features a vertical column on the left side containing the letters 'S', 'K', and 'O' in a highly stylized, concentric, circular font. To the right of this column, the words 'Soudi', 'Krag', and 'Ker' are stacked vertically in a bold, blocky, sans-serif typeface. The 'S' is particularly large and overlaps the 'Soudi' text. The entire composition is set against a background of a light, textured paper with a dark border on the right and bottom.

**Soudi
Krag
Ker**

Studi hag Ober

Niv. 19

Diskar-Amzer 1942

TAOLENN

<i>Testeni, gant Gwazgwenn</i>	107
<i>Enez ar c'hevrin, barzoneg gant Maodez Glann- dour</i>	111
<i>Yann V, gant P. Bourdelles</i>	115
<i>Gwiadoù loar, barzoneg gant Maodez Glanndour</i>	127
<i>Erwan 'n Arc'hantek, gwerz koz adreizet gant M. G.</i>	128
<i>Gwerzioù koz ha c'hoariva, gant M. G.</i>	133
<i>C'hoarz doueel, barzoneg gant Maodez Glann- dour</i>	136
<i>Diwarbenn ar c'hoarz hag ar c'hoarz doueel, gant Maodez Glanndour</i>	137
<i>Kelennadurez eeun :</i>	
<i>Deiz gouel Santez Anna, gant Gwazgwenn</i> . .	142
<i>Donedigez hon Salver da Nedeleg, gant P. L.</i>	146

Notennoù :

Erwan, Esuganos ? gant M. G.	152
Gerioù ha fals-gerioù ? gant Iven Ugen	154
An Oranged pendek, gant Brug ar Menez du	155
A dreuz lenn : « Ene al linennoù »	158
Daou levrig evit an Ikam : « Pedomp » ha « Kanomp »	161
Unvaniez speredel Vreiz	163

Gant aotreadur Eskopti Sant Brieg

Pep gwir miret striz

TESTENI

Pep pobl a zo galvet gant an aotroù Doue da gas da benn ul labour bennak. Pep pobl he deus he flanedenn, pep pobl he deus he dlead e-keñver Doue. Disheñvel temz-spered ha perziou pep hini, disheñvel al labour fiziet enni.

Lavaret, adlavaret eo bet diwar hon penn e oamp tud a galonegez, tud a uhelvenoz, tud n'ouzont ket kilañ pa 'z eus ur gwir bennak da zifenn. Her c'hrediñ start a reomp, rak santout a reomp ennomp, eo gwirionez ar c'homzoù-se.

Met pet den en hon touez a soñj ervat en deus merket dimp an aotroù Doue ul labour da gas da benn, ul labour hervez hon donezonoù natur, ul labour hag e vefe ur pec'hed dimp, chom hep e gas war raok. Pet den ez eus en hon touez o krediñ, goude bezañ gwelet mat eo ar Vretoned tud disheñvel diouz ar re all, o dije ivez o dever-int d'ober. Hogen pet den en hon touez a ya da heul reoù all d'o harpañ en o labour, hep gwelout e chom ganto o dlead-int hep bezañ sevenet.

Ha koulskoude, n'eo ket dougen samm ar re all a c'houlenn diganimp an aotroù Doue, da gentañ, met da gentañ, ober ar pezh en deus divizet dimp, hon labour-ni. Ret eo bezañ dall evit chom hep gwelout emañ Doue o c'hortoz digant ar Gelted ur burzud a galonegez hag a speredelez. Perak en dije miret

anezo ken start en menoz o broadelez, e-pad ma 'z eo aet da get kement a bobloù all, mar ne vije ket bet gant ur soñj ispisial, evit ma rafent er mare merket gantañ al labour n'hello bezañ graet nemet ganto. An Normaned, goude bezañ lakaet an Europa a bez da grenañ, a zo aet da get ; steuziet eo ar Franked ; dispennet eo domani vras ar Visigoted, ha ne chom ken nemet o ano. Ar Gelted, ar Vretoned avat, a zo chomet war sav daoust d'ar reuz tremenet warno. Chomet int en o stumm gant un nerz a badelez, a dle souezañ kement hini a zo dibikous daoulagad e spered. Pobloù a welomp dirazomp o vont war o diskar, echu ganto pezh a c'helle Doue gortoz diganto ; pobloù all a zo oc'h adsevel, en o zouez ar Gelted. Doue a ren war mareoù an Istor daoust d'an dud.

Ar feiz e planedenn ar Gelted, setu ar pezh a entane an aotrou de Valera, pennrener Iwerzon, pa zistage ar c'homzoù-mañ e banvez Iwerzoniz Amerika, da geñver Kendalc'h bras ar Sakramant e Dulenn (Dublin).

« Pa voe kemennet din, emezañ, e tleen-me kinnig deoc'h yec'hedoù Enezenn ar Sent hag an dud Speredel, e voen nec'het bras, me lavar deoc'h, rak sant-tout a raen ne oa ket me a c'helle hen ober : re largetezus eo bet hor c'heneiled en hor c'heñver. Ha mar hefe em soñj komz deoc'h eus Enez ar Sent, e rankfen distreiñ war an a-dreñv a meur a gantved. Met esperiñ a reomp degas endro da vev un dra bennek eus ar vrud koz-se hag eus ar sevenadurez kent, tour-tan a sklerijennas douar bras Europa hag a strewas warnañ ar Gristeniez ha pennwirionezioù ar sevenadurez kristen.

« N'eus Katolig ebet, Kristen ebet na santfe e rank d'ar bed evit bezañ adnevesaet, bezañ adstummet gant gwirionezioù ar Relijion gristen, hag er vromañ hon eus sanket don e kalon hon pobl ar gwirionezioù kristen-se ma vevont diouto evel dre natur. Iwerzoniz a zo bet ur bobl a visionerion... Ma c'hell hon pobl mont e penn ar re all da lakaat da dalvezout er Gevredigez, ar gwirionezioù kristen, e adkero hor c'henvroiz en o dorn an etev-goulaouiñ a vlenio ar pobloù all. Ar pezh a zo amañ o sevel a c'hell goude se reiñ skoazell d'ar bed holl. Lavaret e vez dimp ez omp re lorc'hus, hon eus staget hor c'harr ouz ur steredenn. Keit ha ma 'z aer war raok, ez a mat an traoù, met ma teuer da zistagañ eo ar gouezidigez dizesper d'an traoù. Daoust da se, daoust dimp gwelout sklaer dirazomp ar riskloù, e fell dimp mont war raok, ha gant harp Doue e teuimp a-benn.

« Pep hini ac'hanomp a c'hell kenlabourat d'ar mision splann-se a zo dirak pobl Iwerzon. N'eus pobl ebet war an douar stummet gwelloc'h egeti da bourchas ar gefridi-se, ha pa c'houlennañ diganeoc'h evañ yec'hedoù da Enezenn ar Sent, e fell din ho lakaat da soñjal er sevenadurez kent, ha war un dro ho lakaat da gas ho mennad war du an Iwerzon da zont hag ar Sevenadurez kristen vras-se, a vo roet dimp sevel **anezi** ».

Ya, goude kantvedoù a zanvezelez hag o deus graet o reuz war Europa, n'eus nemet ar Gelted o deus miret un ene yac'h awalc'h evit deskiñ d'ar bed. hent ar Speredelez a c'hell sovetaat. Ar galloudoù-se eus an ene kelt, bet diskleriet splann gant M.G., en e bennad diwezañ « Dremm ar Speredegez Vrezon ».

à c'hell hag a dle adstumañ ar bed koz ha deskiñ dezañ feunteunioù ar vuhez.

Feiz en hon planedenn ! Ar feiz-se eo an hini a entane Y. P. Kalloc'h pa skrive :

Hag e kreiz Mor Kornog, me 'welas, divrañsell,
Div bobl, kar dre o gwad, war an hent daoulinet :
Ar re-mañ, 'me an Ael, 'zo e Gurenaned,
Ar re-mañ 'zo galvet da reiñ skoazell dezhañ.
Ha m' anavas dremmoù ma Breizh ha m' Iwerzhon.
Ha dirak an neñv du hag ar stered anat,
M' Iwerzhon ha ma Breizh en em roas un dornad.
Ra vezit benniget, o Krist a azeulan,
Ho pout diskoet din-me, paour, an div vro feizleun,
Hag ho pout teurvezet ma disamm eus ar boan,
Ar goc'had truhegezh
Am mouge p'ho kwelen C'hwi hoc'h un o tougen
Ho Kroaz-Silvidigez
E touez ar pobloù all a nac'h hag a ra goap.
— A-dreñv enta, dic'hoanag dall ha soñjoù trist !
Ar Gelted a chomo Marc'hegion Doue ar Mab :
Ar Gelted a zougo ar Groaz gant Jezuz Krist.

GWAZGWENN.

ENEZ AR C'HEVRIN

A ! faez e oan en deiz-se, skuiz-divi, pa 'n em gavis gant ribl ar mor, en deiz-se.

Dre bedoù ha bedoù am boa kantreet o klask peadra d'am c'halon. Met re vras e oa-hi, tra n'he leunie.

Ha faez e oan pa 'n em gavis gant ribl ar mor en deiz-se.

An houl a laoske war an traez sonenn an hiraез. War an aodoù didermen, an donn a gane. C'hoant an diamen am gwaske.

Va c'halon a c'harme a dal d'an ec'hon. Ul labous-mor er paludoù, o yudal a varve.

Hag an houl o riklañ war an traez a laoske sonenn an hiraез.

Ha blaz ar gwad oa gant an aer : ruz-gwad an oabl, ruz-gwad ar mor.

Evel ma vije bet rannet kalon ar bed gant un doan dreistvuzul.

Blaz ar gwad war va muzelloù, blaz ar gwad em genoù.

Petra 'zeu war lein ar mor ? ur vag o tostaat gant tiz, ur vag hep gouel, ur vag hep roeñv, o riklañ di-drouz war an dour.

Ur vag, 'giz ul laouer, pe 'giz ul laour ?
O va c'halon nec'het, petra 'zeu ?

Ur vag en strink, o tanflammañ er ruzell-noz,
Enni un den gwenn-kann, ouz ar stur,
Ur vag en strink, o tanflammañ er ruzell-noz !

Met an den o kas e vag betek an traez a ziskennas
ez skañv da vonet davedon.

« A plac'h, emezan din, o perak da viken sunañ
blaz an anken, deus ganin ! Ar garantez a glaskez
'anavan an enez anezi ».

Treid an den ouz an traez a oa flour 'vel an dour.

Ha me, mont, rak c'hoant ur garantez divent am
bourrevie.

Pignal a ris er vag, en em astenn a ris enni evel
ma vijen bet unan maro en e arched, unan maro e
soñjoù kent.

Ha me mont kuit.

Va blenier, 'n e sae wenn, a savas penn ar vag,
A zigoras divaskell bras, ouz o flapañ en aer, hag
a c'harmas war du ar c'heinvor.

Un ael e oa, un ael gwenn-kann e penn ar vag.

Pegeit e padas an treiz ? n'ouzon ha n'eus forz...

Un all e oan pa 'n em gavis er porz, en enez ar
garantez divent.

Pegeit e padas an treiz ? n'ouzon ha n'eus forz,
edon er porz.

Hag e tiskennis gant mall. Al levenez em c'halon
am douge.

War be du mont ? Hen gouzout a raen.

E vouez am galve.

Ti va C'hariad en kuz ar gwez, war ar menez, ul
lochenn baour.

O va c'halon ! Roue ar bed amañ a chom.

War ar menez, ti va C'hariad en kuz ar gwez.

Hag e skois ouz an nor. Va c'halon em c'hreiz a
dalme.

Hag e klevis e vouez o c'houlenn ouzin ken dous :
« Piv a sko ? »

Ma respontis : « Me eo ». Va c'halon ennon a dride.

Met ar vouez ne respontas ket. An nor ne zigoras
ket.

Hag e chomis mantret o leñvañ puchet e kichen
an ti.

Va c'halon ennon a oa skuiz-divi.

A-hed an noz ne ris nemet lonkañ soñjoù, lonkañ
sonjoù.

Betek ma tisaummis 'n un taol-pened, bec'h va fe-
c'hed.

War an dremmwel an oabl a velene ; an evned
gardis a richane.

Sevel a ris evit diskenn davet ar stêr. Hag e sou-
bis en dour d'en em burañ en e freskter, en dour
lirzin ar mintin.

Pa zeuis ermaez, ur yaouankiz nevez am zreante.
Un nerz laouen ennon 'n em zispake.

O ! 'n em soubañ e freskter ur stêr !

Va blev a gempennis gant bleunioù rouanez. Fron-
doù ar gliz am balsame.

Hag ez is da adskeiñ ouz dor ti va c'hariad.
Frondoù ar gliz am balsame.

« Piv a sko ? »

O va sotoni dec'h, â koz lore'h, skarzet out !

« Piv a sko ? » — « Te eo ! »

Ha digeriñ a reas an nor...

O va c'hariad, en divrec'h da c'hras, pell diouz
an trouz, echu ar reuz ! Pa bokez ouzin en frond da
ziweuz, o levenez vras enez ar c'hevrin !

MAODEZ GLANNDOUR.

YANN V

*(Prezegenn displeget en Iliz-Veur Landreger da geñ-
ver Bleun-Brug ar bloaz-mañ d'an 30 a viz east)*

« Hon Tadoù a oa bras, kabestr ebet n'o doa
'Vit Mestr n'anzavent nemedoc'h, Aotroù Doue ! »

Setu, va breudeur ha va c'hoarezed kristen, ar pez
a skriv ar barz brudet Yann Per Kalloc'h, ha setu ar
pez a wel pep hini sklaer dirak e zaoulagad pa gar
studiañ amzer goz hon Bro.

Araok treiñ etrezek an amzer goz, e vefe mat dimp
koulskoude, marteze, ober ur sell en-dro dimp evit
gouzout pelec'h omp. Pelec'h omp ? Sellit e Kêr, hag
e welot chapelioù ar Sent koz kouezet en o foull ;
sellit ouz al linennoù hent-houarn, hag e welot Brei-
ziz o kuitaat Breiz evel ar gwad o tiverañ dre o
gouli digor. Sellit ouz an dud, hag e welot gizioù
kristen ar vro kollet. Sellit en o c'halonoù, hag e
welot int ruz gant ar vez a zo bet dezo dre ma oant
Kristenion, Bretoned, labourerion-douar. Sellit ouz
kartenn ar bed, hag e welot n'eus Breiz ebet warni.
Pelec'h omp ? En ur vro n'he deus ano ebet dirak
an dud, e-touez tud pleget o fenn, mez dezo eus o
feiz, eus o bro, eus o micher.

Sellit tostoc'h c'hoaz. Gant sellout tost tost en taol-
mañ e welot koulskoude unanig bennak o stourm
ouz an avel fall. Selaouit, ha selaouit ervat, e klevot

dindan trouz ha safar ar youc'herion, ar blegerion, e klevot ur wechig an amzer daeloù tener un den yaouank, pedenn-dan ur beleg, youc'hadenn a gounnar ur barz :

« Ma c'halon, en ur parkad brulu
a lamm d'ar pevar c'haloup ruz »

Ac'hanta, e-touez an dud-se ne oa nemeto o sevel o mouez da bediñ Doue evit Breiz e oa ar Vleun-Brugerion, tud dilorc'h, tud dic'halloud, tud hep ar-c'hant, enebet a bep tu, nemet e oa un nerz en o c'hreiz ha ne oa ket e kreiz paotred an diskar hag an dismantr. Sentet o devoa a-viskoaz ouz an urz a roas dezo e 1938 hon Eskob doujet ha karet : « Arabat plegañ », emezan. Hag ez eo deut an tempest ruz war ar vro, hag en deus skubet ar gevier, hag ar gizioù na oant diazezet war netra a welomp o kouezañ e ludu, hag ar re a damalle dimp dec'h e oamp dilerc'herion, e oamp hunvreerion hunvreoù marv pell ' oa, e welomp ar re-se hizio hualet en o hualoù poultrennek, o tastournat en ur bed n'avezont ken. Ar re avat n'o devoa ket nac'het o amzer dremenet n'int ket dall hizio, daoust d'an noz gwadek a zo ledet war ar bed ; n'o deus ket pleget, rak o spered hag o c'halon o devoa gwrizioù don.

Kristenion ha Bretoned, unan eus donañ ha startañ gwrizioù hon buhez hag a roio dimp sabr ha magadurez a-leiz da adsevel ur vro gaer enoret e-touez an dud ha tost ouz kalon Doue, a zo sanket en iliz-mañ, e-lec'h m'emañ kichen ha kichen bez ar Sant brasañ en deus bevet e-touez hon tud koz hag hini ar gwellañ mestr en deus renet warno. Hizio

omp deut amañ da enoriñ Yann V, dug war ar Vretoned ha servijer doujus St Erwan.

Ma oa kristen mat ha Breizad mat Yann V ne oa ket un den dibec'h na disi. Den biskoaz n'en deus sonjet e lakaat war roll ar Sent. Kaeroc'h 'zo ne oa ket unan eus ar re a blij d'an dud enoriñ peurliesañ, ne oa ket ur brezelour hag en dije ledanaet douaroù e vro gant tennañ gwad d'ar wazed ha daeroù d'ar gwragez. Yann V a oa un den a beoc'h hag un den fur, ha gant peoc'h ha furnez eo e pareas ar goulioù o devoa graet da Vreiz tri-ugent vloaz brezel ha reveulzi, betek sevel anezi er renk a enor e-touez ar broioù. N'eo ket war un tron korfoù marv en deus savet e c'hloar. N'eo ket bet an Ankou war hanter el labour kaer en deus graet ha pa veze o vont dre Vreiz, korfet kaer, sonn war e varc'h ha doujet gant an holl, ne oa ket gwiroc'h meuleudi d'ober dezañ eget ar gerioù a lavar an Aviel diwar-benn Hon Salver deiz Sul ar Bleunioù : Setu da Roue o tont davedout, hag eñ leun a zouster. Pa sonjer pegen kriz ha pegen gouez e oa neuze an dud er broioù all, pa weler kigerion Paris o lazañ tud e-pad tri deiz hag an Aotrounez bras o youc'hal dezo : « Mat a-walc'h a rit, paotred », ne vezer tamm ebet souezet pa lenner e levrioù gallek an amzer-se e oa Breiz ur Baradozig an douar.

Ur Baradoz e gwirionez. Petra 'oa Baradoz an douar, e penn kentañ an amzerioù, an daou zen kentañ ennan leun o ene a santelez, o spered a furnez hag a ouiziegez, o c'halon a eurusted, o c'horf a yec'hed, ha Doue oc'h ober ur bale ganto da serrnoz, e-kreiz c'houez vat ar bleunioù hag allazig al loened doñv, petra oa Baradoz an douar nemet skeu-

denn ha porched ar gwir Varadoz ? Siouaz, ar pec'hed a zo deut, hag abaoe n'eus bet gwelet biskoaz ar bleiz o vont da chom gant an danvad, nag ar bugel o kas d'an hevelep peuri al leue, al leon hag ar c'hole lart, nag ar poupig o c'hoari war doull an naer, nag ar soudarded oc'h ober souc'hoù alar gant o c'hlezeier. Rak ar pec'hed, en devoa hadet dizurz ha dizemglev ha brezel. An den oc'h ober brezel da Zoue, an traoù oc'h ober brezel d'an den, an dud o vrezeliñ etrezo, ha betek e kreiz kalon pep den a lavar dimp Sant Paol, evel daou zen oc'h ober brezel an eil d'egile. Nag a bec'hedoù, nag a dorfedoù, nag a dud lazet, nag a draoù drailhet abaoe m'eo ar bed.

Hon Salver en deus lavaret koulskoude : « Eurur an dud a beoc'h, rak anvet e vezint bugale Doue ». Mar deo gwir kement-se evit pep den, pegen gwir n'eo ket neuze evit mistri ar broioù, pa gomprenont ar gentel-gaer-mañ a zo er Skritur Sakr : « Frouez ar justis eo had ar peoc'h », da lavarout eo e rank pep tra bezañ en e renk, traoù ha tud bezañ en o reiz, hag an urzh bezañ o ren, a-raok ma kavo ar broioù o diazez. Setu perak e talc'h mistri ar broioù war an douar-mañ, lec'h an Aotrou Doue, dre m'emañ en o c'harg mirout an urz vat, ma c'hello an dud labourat, gounit o buhez, bevañ e gwir gristenion, en ur ger, en o c'harg emañ adsevel gwellañ ma c'hellont Baradoz an douar, porched eurur ha santel Baradoz an Neñv, evel ma oa bet savet gant Doue e penn kentañ ar bed hag evel m'eo bet diskaret gant ar pec'hed.

An eurusted hag ar santelez-se, daoust hag ez eus bet kalz a renerion-vroioù a-hed an amzerioù hag o

dije bet klasket kement, hag a vije bet deut a-benn kenkoulez, d'o lakaat da ren, evel Yann V e Breiz ? Ne oa ket aes dezañ koulskoude. Pa lakaas an Eskob ar gurunenn dezañ war e benn, ar c'hleze ouz e gostez, hag an eoul sakr war balv e zorn, e oa tri-ugent vloaz 'oa ar Fransizion diouz un tu, ar Saozon diouz un tu all o klask ober o mistri er vro hag o hisañ ar Vretoned an eil war egile. Yann V a gemeras truez ouz gwad ar Vretoned. En em glevout a reas gant an eil kostezenn hag eben, Saozon ha Fransizion, e-pad ma talc'he ar re-mañ d'en em gannañ etrezo. Ret e veze dezañ komz bravoc'h un deiz ouz an hini a c'honeze en deiz-se, ha bravoc'h en deiz war-lerc'h ouz an hini a c'honeze en deiz war-lerc'h. Gant ur furnez hag ur finesa ken dispar e nezas nag e skoulmas an neudenn aour prizius, tener ha kizidik a anver : ar peoc'h e-touez an dud, ken e fizias ar Pab ennañ klask un termen d'ar brezel diechu, ar brezel kant vloaz.

Tener ha bresk eo ar peoc'h e gwirionez, ha setu perak evit kreñvaat anezi, evit dic'hoantañ ar re eus an estren a vije re hir o dent, e savas Yann V mogerioù kreñv Ker-Roazon, Kastell Brest ha tour Sant Malo. Pep parrez, war e urz, a wiskas un nebeud soudarded, ha listri-brezel a redas ar morioù evit diwall al listri-marc'hadourez enep al laeron-vor.

Koulskoude, ma oa sinet ar peoc'h a-ziavaez, gwri-zienn ar brezel a oa a-ziabarz. Mar en devoa kavet tu an estren da zont da c'hlac'hariñ hon bro gant poulladoù gwad ha bernioù ludu, eo dre ma oa tiegez Bleiz ha Sklison o klask laerez digant an dug kurunenn Breiz. Olier Sklison a oa deut koz ha klañv a-benn ma oa Yann V e penn ar vro, hag ar

bleiz koz a oa anezañ, a rankas paeñ ker d'an dug yaouank evit ma vije lezet da vervel e peoc'h drek mogerioù uhel Kastell Josilin. Met Yann V n'en devoa nemet 17 vloaz neuze. Pa zeuas oad ha furnez dezañ, eo dre vignoniez ha madelez eo e klaskas adskoulmañ an emglev etre an daou diegez. Degemer a reas priñsed yaouank Sklison d'e heul, e fiziañs a roas dezo betek kousket ganto, ar brasañ merk a fiziañs hag a vignoniez en amzerioù-se. Met an diaoul, tad ar brezel, en doa kavet repu e kalon mamm ar briñsed yaouank-mañ. An Itron-mañ he devoa bet c'hoantaet lakaat lazañ an dug pa oa bugel, ha torret he devoa he gar end-eeun o redek dirak he zadkaer a oa o vont da derrañ he fenn dezi evit bezañ komzet eus un hevelep torfed. Silañ a reas ar gasoni e kalon he mibion, pediñ a reas an dug d'ur gouel hag e prizonias anezhañ ; hag e wallgasas anezañ e-pad c'houec'h miz, hanter-vevet, stouvet kloc' warnañ, diskouezet ar gontel dezañ. Ne blegas hi nemet pa voe diskaret he c'hastell a daolioù kanol, hag an dug neuze a ginnigas dezi ha d'he mibion e bardon, ma c'houlennjont pardon. Ne c'houlennjont ket, ne rejont nemet klask an tu d'e lazañ. N'eus forz pegen madelezes e vez un den, ur rener-bro a dle hualañ ar re a glask lakaat freuz, ha Yann V hen greas. Tiegez Sklison a gouezas ken izel evel m'en devoa c'hoantaet pignat uhel. Reiñ a reas tu d'an dug Yann V da ziskouez war un dro e vadelez hag e justis.

Difenn ar re vat enep ar re fall, setu aze ar justis, unan eus kaerañ vertuzioù an dud e galloud : « Frankiz evit pep tra ha pep den, nemet evit an droug hag ar walloberourion. » a lavare ur mestr-bro kristen en deus bevet en hon amzer. Yann V en

deus kastizet ar soudarded a laere, berraet en deus ar prosezoù ma ne vije ket rivinet ar beorion ganto, ha dreist-holl en deus diskaret dindan e justis un Aotrou bras ha ne lakae e c'halloud nemet da greskiñ e dorfedoù, un den hag eo ur spont lenn e vuhez : Jili Rez e ano. Pinvidik-mor e oa hemañ hag e tispi-gnas e holl vadoù el lorc'h, er predoù hag en dilhadoù a briz ; un iliz gaer en devoa, hag e rae enni lidoù hudur. Ur brezelour brudet e oa, hag evit derc'hel da lazañ, e kasas gwrac'hed da laerez bugale er parkeier. An arc'hant ne badas ket ; neuze e c'halvas an diaoul. Met an dug eo a zeuas en ano Doue ha Sant Erwan, hag a varnas an torfedour euzus, daoust pegen uhel a oa e lignez, da vezañ devet.

Sinet ar peoc'h, kastizet an droug, e c'helle an dug lakaat pep mad da vleuniañ er vro, madoù an douar ha re ar bed all, pinvidigez ha relijion. Daoust, va Breudeur ha va C'hoarezed kristen, hag e veulimp anezañ en Iliz, eus lein kador an Aviel, evit bezañ pinvidikaet ar vro ? Daoust hag e vo un enor dezañ dirak Doue e oa a vil vern en e amzer gwiniñ ha segal er parkeier, pesked a-hed an aod, gwin e Naoned hag holen e Gwerann ken e permete gwerzañ anezo er broioù diavaez pep hini ar pezh a garje ? Ya, sur mat, rak evel ma lavar dimp St Tomaz, mar deo un danger da ene an den ar re a binvidigez, eo diaes ivez, diaes-bras d'an darn vrasañ eus an dud bevañ gant onestiz hag evel gwir gristenion ma n'o devez ket peadra da vagaan ha da wiskan o c'horf evel ma 'z eo dleet. Ya, un enor e vo d'an dug betek dirak ar Sent ha dirak Doue, e oa en e amzer muioc'h a listri en porzioù-mor hon bro eget en bro all er bed, un enor dezañ bezet en em glevet evit

prenañ ha gwerzañ gant ur vro war-n-ugent, ha mar-teze brasoc'h meuleudi c'hoaz bezañ enoret al labour evel 'z eus bet nebeut a aotrounez ouz hen ober, pa 'n deus lakaet ar vicherourion ampartañ e renk an noblañs. Ne lavarín deoc'h amañ nemet ano Yann Berrezae eus Pluzuned. A-walc'h e vo da reiñ da c'houzout deoc'h ez eus bet gwelet e Breiz amunuzerion e-touez an noblañs evel ma 'z eus bet gwelet e Nazared un Doue e-touez an amunuzerion.

Deomp pelloc'h ha donoc'h bremañ, va Breudeur ha va C'hoarezed kristen, evit gouzout pelec'h en deus kavet Yann V an dug fur ha mat, sklerijenn ha nerz d'ober gant Breiz un enezenn a beoc'h hag a eürusted pa oa ar bed ur mor a vrezel, a drailhadeg, a lazadeg. N'eo ket aes gwelout sklaer e spered un den marv 500 vloaz 'zo. Gwelomp koulskoude e-touez an holl oberoù kaer en deus graet pere a zo bet ar c'haerañ hag ar padusañ, evel ma vije bet un emglev etre an Aotrou Doue hag eñ d'o c'has da vat ha d'o frammañ ken start ken e vijent un diazez divrall da Vreiz a-hed an amzerioù garv a oa da zont goude — Hizio c'hoaz e pedomp Itron Varia Vreiz e-lec'h m'he fede Yann V, Itron Varia ar Follgoad, Itron Varia Vrelevenez, Itron Varia Runan, ha pet ha pet lec'h all. Hizio c'hoaz e perc'herinomp da sant Yann ar Biz ha da vez St Erwan, ha n'omp ket dare da baouez. Savet en deus ilizoù kaer, ha dre m'en devoa enoret al labour, Doue en deus roet dezpañ micherourion dorniet dispar, hag emañ c'hoaz en o sav ha n'eo ket prest da vrallañ iliz Sant Per e Naoned, chapel Sant Erwan en iliz-mañ, hag er Follgoad un iliz ken kaer ken e chom spered an den

sabatnet dirazi. Doujet en doa ar relijion, hag evit ma vleunie en Breiz, Doue a zegasas davetañ ur Sant unan eus brasañ Sent a zo bet en Iliz, Sant Visant Ferrier. Deut e oa eus ar Spagn ; eus an eil bro d'eben e prezege an Aviel ; n'eus forz e pe vro e vije e komprenne an holl, pe vijent pell pe vijent tost, ar pez a lavare, hag ur bobl tud a zerede dre holl davetañ. Dug ha dugez Breiz a veze dalc'hmat er penn kentañ, ken e roas Doue d'hor Bro n'eo ket a-walc'h e brezegennoù, Breiz a oa neuze Baradoz an douar, porched Baradoz an Nēñv ; pa voe Sant Visant degouezet enni e nijas e ene davet Doue hag e chomas relegoù e gorf santel ganimp evel un testeni. Ya, un testeni eo, a lavaran, un testeni eo iliz ar Follgoad ha relegoù Sant Visant eus ar pez a raio Doue evit Breiz en deiz ma kemerimp skouer war ar Vretoned o deus bevet en hon raok.

Ha koulskoude, daoust d'an doujañs en devoa evit Sant Visant, daoust m'en devoa gwelet ha klevet ha karet anezañ, Yann V a ouie a oa e zever doujañ ha karout da gentañ Sent e Vro. Etre ar chapel gaer en deus savet amañ ha pilieroù an iliz e lakaas sevel ur bez mein gwenn kizellet kaer da lakaat korf Sant Erwan, hag a-us ur volz, mein gwenn ivez, garanet dispar. Tro-war-dro dezpañ, un harz houarn serret a bep tu a save eus an douar betek bolz an iliz, hag e diabarz an harz-se ridozioù lien gwenn a wiske ar bez.

A-benn e varv en doa douget an dug al lezen-mañ : « Abalamour d'an devosion a zougomp dreist ar re all d'ar sant gloriüs meurbet, an Aotrou Sant Erwan hag emañ e gorf en iliz Landreger, e tibatomp evit bezañ beziet enni an iliz-se hag e roomp

urz ma vo kanet un oferenn bemdeiz dirak vez Sant Erwan gant Avielier hag Abostoler. A-raok an oferenn e vo sonet bemdeiz kloc'h brasañ an iliz da c'hervel an dud. Proseñion ar Chaloned a zeuio da vez ar Sant en ur ganañ pedennoù an Anaon evit an dug ; ar beleg a lavaro an oferenn, a lakaio an dud da bediñ evitañ e brezoneg. Evit ar servijou-se e vo roet da iliz Landreger 500 lur arc'hant ar bloaz diwar an droedoù paet e porz ar Roc'h ».

Yann V a varvas e-kichen Naoned. Nav bloaz goude e voe douget e relegoù amañ war c'houlenn Eskob Landreger. Pa zegouezas dirak iliz Runan e torras rod ar c'harr-kañv, hag e tremenas ar relegoù kristen an noz e-harz aoter ar Werc'hez a blije dezañ pediñ e-pad e vuhez. Hag en deiz war-lerc'h e rejont o firc'hirinaj diwezañ betek bez Sant Erwan, hag amañ emaint abaoe. Hizio sur mat e tridont, va Breudeur ha va C'hoarezed kristen, gant al levez en deus an dug da vezañ degaset ar Vretoned e bobl, da bediñ Sant Erwan ur wech ouspenn, evel ma rae e-pad e vuhez.

Va breudeur ha va c'hoarezed kristen, a-raok la-kaat da barañ dirak ho taoulagad un daolenn a vuhez eurus ha kristen, em eus lavaret deoc'h derc'hel soñj e peseurt bed emaoe'h. Kristenion Sant Erwan, Bretoned Yann V, Bleun-brugerion, diwallit pa 'z eot enmaez eus an iliz santel-mañ e tirollfe hini pe hini da c'hoarzin goap ha da c'houlenn diganeoc'h hag hoc'h eus ankouaet e-touez pegement a dud di-relijion emaoe'h o vevañ ? Hag hoc'h eus ankouaet ar brezoneg dilezet ha serret outañ ar skolioù, ar

c'halvarioù hag ar chapelioù o kouezañ en e foull hag e tleje pep maen anezo kouezañ war hor c'hous-tiañs da sammañ anezi, ar c'havelioù hanter-c'houllo hag ar porzioù-mor hanter zilezet, hag ar Feiz hanter-varo ? Hag e talvezfe ar boan bezañ klasket en amzerioù pegoulz en deus stlaket an uhelañ, banniel Breiz dirak an dud hag he Feiz dirak Doue, ma ne vije nemet evit soueziñ ha meuliñ, ha netra ken ? Ne rafe ket.

« Redde rationem villicationis tuae »

Rentit kont eus an implij hoc'h eus graet gant ar madoù fiziet ennoc'h gant Doue ? O tud en oad, mez warnomp rak bet omp Bretoned divrezonek. Mez ha mez warnomp, rak bet omp kristenion ar skolioù dizoue, kristenion hep oferenn, kristenion ar pedennoù ankouaet hag al labour-sul, kristenion ar vugale savet gwak hag ar c'hoarioù dizonest.

C'hwi, tud yaouank, a welan tan en ho taoulagad. Meur a hini ac'hanoc'h a zo bet deut da damall din ha da re va oad ha d'ar re gosoc'h egedon ne lezemp etre ho taouarn nemet relegoù ha ludu. Gwir eo, ne dalv ket ar boan nac'h. Pelec'h emañ ar Sent e Breiz hanter kant vloaz'zo ? Piv en deus bet savet netra hag a vefe par d'ar Follgoad ? Petra' fell deoc'h ! Lavaret ez eus bet dimp e oamp ni, Kristenion ha Bretoned, relegoù ur bed maro oc'h echuiñ da gouezañ e poultr en ur vered, hag omp bet genaouek awalc'h da grediñ e oa un enor c'hoaz dimp pa oa kaer ar vered. C'hwi avat, e ouzon mat, n'oc'h ket spontek dirak ar bec'h, yaouankizoù Breiz, hag e tamaller deoc'h end-eeun e karit re ho pro. Setu aze un tamall na oa ket hep digarez d'ober d'ar Vretoned pell'zo. Ha bezit dinec'h : ne garot biken re ho pro

ma karit tra-walc'h ho Toue, ha pa ho po adlakaet ennoc'h an div garantez-se gant ur c'hoant birvidik ha dibleg d'ober oberoù kristen, padus ha kaer, lezit ar glemmerion da glemm, an tamallerion da damall. Doue a-raok ha ni war e lerc'h. Sant Erwan da reiñ dimp neuze beleion santel evel Sant Visant hag ur rener e penn ar Vro hag a ouio klask evit repu e relegoù kaez goude ur vuheziad labour kristen, skeud, diwall ha gwasked e-kichen bez Sant Erwan benniget.

Evel-se bezet graet.

P. BOURDELLES.

GWIADOU LOAR

War al lenn e c'hounij brumennoù kehelus :
Neud glas an dour, neud aour al loar,
Mohera seiz, en deus gwiadet dorn an Noz,
Da stignañ ' lein an neñv, he flegioù flour.

Brumennoù kehelus a c'hounij glazaouret.
War al lenn en em stlej brozioù hir an Aeled
Diskennet 'vit selaou azeuladeg an noz :
Aeled a bed, o fenn en neñv.

Brumennoù kehelus 'zo stignet us d'al lenn :
Netra ne fiñv, met pep tra war sizhun a vev,
Gant un douster didizus o vouskanañ.
Eus an oabl e tiskenn ur sklaerder burzudus.

War al lenn e c'hounij brumennoù kehelus...

Maodez GLANNDOUR.

Mohera : moire e galleg.

Erwan 'n Arc'hantek

Ja-ned Helo-ri merc'h he mamm, Bra-
-vañ plac'h zo en Ker Dinamm, Ne grede ket se-
-vel he fenn, Gant tudjentil ouz he gou-Lenn.

I

Janed Helari, merc'h he mamm,
Bravañ plac'h 'zo en ker Dinam,
Ne grede ket sevel he fenn
Gant tudjentil ouz he goulenn.

Gant tudjentil ha baroned
O c'hoantaat 'nezi da bried,
A, pebez fortun he deus graet !
D'un den a vor eo dimezet.

D'un den a vor eo dimezet,
He c'halon gantañ gonezet,
Kaerañ den yaouank 'zo er vro
Erwan 'n Arc'hantek e ano.

II

Erwan 'n Arc'hantek a lare
D'e bried koant, un deiz a voe :
« Va fried Janed, me ho ped,
Ul lestr nevez a vo savet.

Me a savo ul lestr nevez,
Ul lestr barrek d'ar c'hourserez,
'Vo e ano Anna Mari,
A yel war vor da vrezeliñ.

Ha me vo kabiten warnañ,
Erwan 'n Arc'hantek 'vo gantañ,
Ha pa laosko tennoù er mor
'Kreno da bell aodoù Roskor..

III

Erwan 'n Arc'hantek a lare
War ar mor don, un deiz a voe :
— Va floc'hig mat, va floc'h bihan,
Te zo paotr mibin ha buan,

Kae da veg ar wern uhelañ
Da welout pelec'h omp amañ,
Tost da Vro Saoz, pe tost d'ar Spagn
Pe da zouar an Alamagn.

Ar Floc'h 'n ur bignat a gane,
En ur ziskenn eñ a ouele :
— Uhelañ 'm eus gallet monet,
Douar ebet ne 'm eus gwelet.

Douar ebet ne 'm eus gwelet,
Met pevar lestr d'ar Spagnoled,
O gouelioù ruz, ruz 'vel ar gwad,
A va mestrig, sin a stourmad !

An Arc'hantek pa 'n deus klevet
D'e verdeidi en deus laret :
— Tra ma pado blev war va fenn
War ur Spagnol n' yankin biken.

Keit ma vo bet nerz er c'horf-mañ
Ne vo ket bet kilet gantañ.
Hag en ul larout kement se
War gorf e roched 'n em lake.

War c'horre ar pont eo savet
Tri zenn kanol en deus laosket :
— Biskoaz Spagnol nag Alaman
'Drec'has warnon betek breman.

Siouaz, a benn div eur goude,
Ul laer-mor bras a bennrene,
Ur Spagnol divergont oa mestr
Hag ur Saoz a levie al lestr.

IV

Ar Spagnol bras a lavare

Ouz 'n Arc'hantek p'e gemere :
— Lavar din, Brezon konnaret
Ha gant petra ez out karget ?

— Barr ar strad gant fiez ha krañ
Hag alamandez, barr an trañ,
Ha gwin Bourdel eus ar gwellañ
Deuit ganin 'vit hen tañvañ.

— N'eo ket da win 'fell din bremañ
Met ur plac'h koantik da flourañ,
Da verc'h henañ, mar roez din,
Da vuhez ganit a lezin.

Me fell din da bried da verc'h
'Zo gwenn he daouarn 'vel an erc'h
He daouarnigoù, he divjod
Ken gwenn ha laez en du ar pod.

Erwan 'n Arc'hantek a lare
D'ar Spagnol bras eno neuze :
— Biken va merc'h ne vo gwerzet
D'ur forban 'veldout da bried.

— Forban larez, forban ez on ?
Ker e kousto dit, koz vrezon !
Hag en ul larout kement se
'Skoas outañ gant e gleze.

V

Adal e benn betek e droad
Oa 'n Arc'hantek beuzet 'n e wad,

Ha d'e floc'hig e lavare
En ur vervel eno neuze :

— Va floc'hig kaez, a ! me az ped,
Te 'yel d'ar ger, me nen in ket
Te yel d'ar ger da di da vamm
Kerz evidon da ger Dinam.

Hag e lavari d'am fried
'M eus he c'haret feal bepred,
Nemet eo bet ret din mervel
Pell diouti ha diouz Breiz Izel.

Dezi va roched leun a wad,
Ha lar outi e gannañ mat
Ha lar outi e gannañ mat
Gant daeloù trist he daoulagad.

VI

En ker Dinamm un deiz a voe,
Janed Helari a ouele,
Ne gave den he frealze
Met he floc'hig 'n hini a rae :

— Tavit, Mestrez, na ouelit ket
Me wel erru lestr ho pried,
Me wel erru ul lestr nevez,
An Arc'hantek war e c'horre.

Notenn. — Ar werz-mañ a zo bet adaozet diwar un eil-stumm bet dastumet e Bro Lanuon, hag an eil-stumm bet embannet gant an Uhel dindan an ano Iann Ann Arc'hantek, en eil levr e Werzioù Breiz-Izel. An ton am eus savet a nevez.

M. G.

Gwerziou koz ha c'hoariva

Gant nebeut a ijin e c'hellfed peurliesañ lakaat hon gwerzioù koz da dalvezout war al leur-c'hoari, Un nebeut kanerion pe kanerezed a vefe ezomm, un nebeut sonerion, Nemet e vefe ret d'an holl bezañ kizidik meurbet, ha dreistholl d'ar c'hoarierion ana-vezout gwelloc'h eget na reont talvoudegez ar jestroù. Arabat jestraouiñ, da lavarout eo ober jestroù hep talvoudegez ; dao eo gouzout pelec'h en em lakaat war al leurenn, penaos en em zerc'hel ; dao eo reiñ da bep emzalc'h, da bep jestr ar muiañ a c'halloud-diskleriañ a c'heller, hag evit se n'eus nemet un tu, ober jestroù ledan ha plaen. Mar komprenfe ar c'hoarierion pegen hiraezus e c'hell bezañ ur jestr ledan ha gorrek !

Evit displegañ gwelloc'h va soñjoù, lakomp da skouer e karfemp c'hoari Gwerz Erwan 'n Arc'hantek.

Al lienenn a-dreñv a vo skeudennet warni houl ar mor ha netra ken. War kostezioù ar c'hoariva e vo graet gant pallennoù-kinklañ. Pevar den da ganañ : ur plac'h d'ober an displegañ, un den yaouank uhelvouez evit ar floc'h, ur c'hrennvouez evit ar Spagnol bras, un izelvouez evit an Arc'hantek. Al laz-seniñ a vo anezañ violonsoù gant un taboulin hag ur gong (simbalennoù).

Kregiñ a ra ar c'hoari gant sonadeg ar violonsoù, gorrek, mentet ledan ; ar plac'h-displegerez a zeu-tre war al leurenn, o tañsal war ar sonadeg, o trevezi gant lusk hir he c'horf hag horelladur he divrec'h astennet, houli ledan ha gwevn ar mor.

Goulou al leur a zo gwenn.

Goude an trede poz, e teu an Arc'hantek war ar c'hoariva. E vouez a zo tener da gentañ, nemet rustoc'h rustañ e teu da vezañ. Pa gan : « Ha pa laosko tennoù er mor, 'kreno da bell aodoù Roskor », e krog ruihadenn an taboulin kreñvoc'h krenvañ, betek un tol-gong goude Roskor.

Ar sklerijenn a zo deuet da vezañ roz.

E pad keit se, ar gorollerez he deus paouezet a zañsal ; chom a raio war he sav war an a-dreñv, o treveziñ gant lodenn uhel he c'horf ar soñjoù displeget ganti.

Ar floc'h a zo aet-tre war al leurenn. Gant ar gerioù « Sin a stourmad » e c'hoari adarre an taboulin.

Dont a ra ar c'han war gomzoù ar Floc'h da vont buanoc'h ha mentet taeroc'h. Kenderc'hel a ra er stumm-se e-pad ma teu jestroù an Arc'hantek da vezañ int ivez rustoc'h kadarnoc'h. Tennañ a ra e borpant o vale buan a dreuz hag a hed. Goude ar gerioù : « Tri zenn kanol en deus laosket », e poz ar c'han, tri zaol gong a zo skoet keit ha ma ra sin an Arc'hantek gant e zorn serret da skeiñ teir gwech war du e enebour. Hag e talc'h a sav sonn da ganañ : « Biskoaz Spagnol... »

Ar sklerijenn a zo deuet da vezañ ruz.

Ar Spagnol bras a zeu tre, masklet e zaoulagad, kroaziet e zivrec'h, e gleze ouz e gostez. Tennañ a

ra kuit e vaskl pa grog da lavarout : « Lavar din, Brezon konnaret ».

War ar poz : « Forban ' larez ? », e stag adarre ar sonadeg da vont buanoc'h ha rustoc'h. Ar Spagnol bras a denn e gleze da skeiñ ouz kalon an Arc'hantek. Hemañ a gouez d'an douar ; ar gwad a ruih war e roched. Ar Spagnol bras a ya kuit, gorrek, sonn.

Ar sklerijenn a zo aet war ar ruz-glas.

An Arc'hantek a zo e kreiz al leur c'hoari, a dal d'ar sellerion. Harpet eo e gein war brec'h e floc'h. Correk meurbet eo e vouez dinerz. Ar plac'h displegerez a stag endro da zañsal evel er penn kentañ, met ur c'horoll kañv er wech-mañ.

An Arc'hantek a varv. Ar floc'h a sav. Kanañ ra ar poz diwezañ, e vrec'h dehoù astennet ledan war du ar mor pe gentoc'h war du ar plac'h o korolliñ. Chom a ra difiñv war ar jestr-se, e-pad ma kendalc'h ur pennad ar sonadeg hag ar c'horoll.

Ar ouel a gouez.

M. G.

C'hoarz Doueel

Me felle din sellout ouzin er melezour,
Gortoz a raen gwelout va dremm.
O souez ! Da zremm hollgaer an hini 'oa !
A va c'heneil, pegen c'houek an taol !
A ! Mousc'hoarzet am eus.

Ha kemeret ac'h eus da gurunenn
'Vit he lakaat war hon penn.
Ar spern ac'h eus sanket em c'hig a-zevri :
Ha me, ne blije ket din ar pistig.
Hogen mouzet am eus gant ardoù ken fentus
Ma 'm eus ranket c'hoarzin.

Sklerijennet ac'h eus va dremm a-ziabarz,
An heol ac'h eus neuze laket ennon.
A kaerat farsadenn !
An heol oas-te hag e c'hoarzes em c'hreiz !
A ! C'hoarzet am eus !

Maodez GLANNDOUR.

Diwarbenn ar C'hoarz hag ar C'hoarz Doueel

Pa weler un dra bennak o c'hoarvezout disheñvel diouz ar pezh a vefe dleet hag a c'hortozed, pa weler dindan an daoulagad un dra na glot ket gant un all, e tiwan er spered pe glac'har pe c'hoarz. Glac'har, pa garfed e vije an darvoud ahendall, pa en em santomp diaes gant an direizder a welomp dirazomp. C'hoarz eo avat, pa blij dimp evelse, pa ne sellomp ket ouz an direizder hag ar fall a vije, met pa ne glask ar spered nemet souezadenn ar reiz dirak an dic'hortoz hag an digevatal (1). Hilliget e vez neuze hon spered, hag an hillig o tremen d'ar c'horf e skiltr ar c'hoarz.

An darvoud digevatal hag amzoare hol laka da c'hoarzin a c'hell bezañ dic'hortoz kaer, hag en hon spered stoket neuze a daol-trumm e tarz ar souez en c'hoarz taer. Met n'eo ket ret e vefe dic'hortozet ganimp an darvoud digevatal evit ma c'hoarzfemp. O kontañ ur fentigell bennak e c'hoarzomp daoust dimp anavout mat en araok pezh emaoomp o tibuniñ. Ur c'hoari eo evit ar vugale spontañ reoù all, ha koulskoude n'eo ket ar spont a grouont un dra di-

(1) *Digevatal* eo un dra pa n'eo ket a vent gant ar pezh a vefe dleet.

c'hortoz evito, ne glaskont nemet se. Pez o laka da c'hoarzin eo gwelout braouac'h (spouren) e jestroù ha war dremmoù ar re all, rak ne glot ket se gant doareoù poellek an den na gant ar pezh a blij d'an dud. Ha kalz fentusoc'h eo eta spontañ tud vras, rak ar skrij a daol an dud vras pa vezont spourenet, nen eo tamm ebet kevatal gant ar veurded hag an emzalc'h reut a fell dezo diskouez bepred.

*

An darvoud digevatal ha diglot a c'hell bezañ :
1) gwasoc'h eget ar pezh a glotfe, 2) na gwaz na gwell (hervez ar seller da vihanañ), 3) bezañ gwelloc'h.

Pa vez gwasoc'h pezh a zegouez ha pa garomp ar gwasoc'h-se, e vez diaoulek hon c'hoarz. An diaoul a c'hoarz en noz pa varv un ene, pa sant flaer ur c'helan.

Lezel hon youl diseblant dirak an diglot ha c'hoarzin dirazañ eo c'hoarz denel, evel kaout plijadur o tistresañ komzoù ha linennoù. Ha koulskoude digened eo se. Mar sellfe hon spered ouz talvoudegez an distresadenn e welfe ez a war du an direiz hag ar sotoni : setu perak o deus lavaret prederourion 'zo e oa fall hon c'hoarz, pa felle dezo barn pep tra hervez madelez ha fallentez. Hogen, perz spered an den eo gallout dilenn, da lavarout eo dibab, sellout ouz un doare hepken en ur zilezel pezh n'houl ket gwelout. Peurliesañ, dirak ar pezh a zegouez dirazomp, ne glaskomp ket gouzout hag-eñ ez eus gant an dra-se gonid pe goll, ne glaskomp ket barn hervez made-

lez pe fallentez, peurliesañ e chom hon youl diseblant. Houmañ he deus awalc'h d'ober a gav dimp, o varn pezh a reomp-ni, pezh hon eus graet ; ne varnomp ket alies pezh a zegouez a berz ar re all ; ne varnomp ket pezh ne vern ket en hon buhez-ni. Hon youl neuze a c'hell chom diseblant ha digas dirak an darvoudoù, d'hon reiz avat da c'hoarzin pa gav doare.

Un darvoud diglot a c'hell erfin bezañ gwelloc'h eget ar pezh a vefe dleet. Pa vez an dra well ha diglot, dic'hortoz hepken, e teu ennomp gwennc'hoarz (c'hoarz ar Gwennved), ha santadur un hevoud a ledana ar galon. Evel pa zegouez dimp un donezon kaer dic'hortoz ; ar vugale neuze en em laka peurliesañ da dripal ha da zansal. Pa vez avat an dra diglot ha gwell o c'hoarvezout a enep da youl fall unan bennak, e c'hoarazomp goap a-enep ar youl-se. Ar c'hoarz doueel eo ar c'hoarz-se hag ar gwennc'hoarz.

Maodez GLANNDOUR.

KELENNADUREZ EEUN

Deiz gouel Santez Anna

Hizio eo deiz pedenn ar Vro war dachenn sakr iliz Keranna, hizio eo deiz unvaniez ar Vro en ur memes soñj, en ur memes karantez, hini patronez Breiz.

A bep tu, eus Bro Dreger, eus Leon, eus Kerne, eus Gwened eo deredet an dud hizio betek eno ; dre an hentou-houarn pe war droad, int deuet holl, o gwad o virviñ en o gwazied, o c'halon o tridal en o c'hreiz, gant fiziañs ha levenez. Ha ganto eo ni hon unan a zo deredet davet Santez Anna. Ganto eo Breiz a bez deuet da bediñ, deuet da ganañ, deuet da veuliñ.

Keranna ! Setu al lec'h ma he deus Mamm Goz Jezuz savet he zron war an douar, an iliz veur e fell dezi bezañ meulet enni gant an dud, ar feunteun e fell dezi skuilh diouti war hon eneoù, leunder he madelez hag he bennoziou puilh.

Hon douar Breiz Izel eo an hini he deus dibabet da vezañ meulet gant ar Gristenion. A holl viskoaz ez eus bet amañ, ahont, war hon douar, ilizoù ha chapelioù e-leiz kinniget dezi, savet en hec'h enor. A viskoaz, hervez ar soñjoù koz ez eus bet war douar Keranna ur chapel dediet da Vamm ar Werc'hez

Vari. Adal devezioù kentañ kristenidigez hon bro e ouie Santez Anna petra felle dezi ober : adal neuze he doa kemeret hon bro dindan he gwarez.

Nemet en amzerioù-mañ e venne hon Salver Jezuz Krist lakaat da skediñ muioc'h c'hoaz enor e Vamm Goz, hag e tibabas ur vro da vezañ iliz-rouanez Santez Anna, Breiz, ur bobl d'he meuliñ, Breiziz. Ha bremañ eo Breiz da viken douar Santez Anna, ar vro ma peder anezi, an Templ ma sav daveti kanti-koù ha pedennoù, Breiz eo bremañ da viken e penn pellañ kuz-heol Europa, ar sichenn uhel-savet a ziskouez d'an douar holl, enor mamm goz Jezuz, Santez Anna.

Bremañ, Breiz ha Santez Anna a zo unan. Ha sked an eil a vo sked eben. Enor Breiz a zo hini Santez Anna, hag enor Santez Anna a zo hini Breiz.

Sonit, klec'hier, brallit, klec'hier Keranna, treger-nit, klec'hier ar Vro, embannit hizio gloar hon Mamm goz. Kasit d'ar bed keloù hol levenez : an Hini goz eo an hini a garomp, an Hini goz eo sur.

Mamm goz Jezuz, c'hwi eo an hini he deus dal-c'het en ho tivrec'h, Jezuz, ho mabig bihan ; ha gant pebez teneridigez ! rak gouzout a reomp e vez ar vamm goz en tiegeziou, an hini a gar ar muiañ ar vugaligoù, hag an hini a vez ivez karet ar muiañ ganto. Gwelomp en hon soñj ar mabig Jezuz douget e divrec'h Santez Anna hag o c'hoari ganti, oc'h ober allazigoù d'he dremm koz roufennet ha krizet. Rak an dremm-se e kare Jezuz enni merkoù ur vuhez a labour, roudoù ur vuhez a santelez eeun ha kreñv. En dremm kastiz-se ma rae flour dezi gant e zornig e kare ar mabig Jezuz an hini a oa bet mamm ar Werc-

c'hez Vari, an hini he doa stummet a vihanig kalon ar Werc'hez d'ar bedenn ha d'ar servij Doue, an hini he doa degaset anezi d'an Templ ma vefe kelennet e lezenn an Aotrou, karet a rae enni an hini a zo bremañ da viken skouer uhel ar vamm gristen.

Ha te ivez, Breiz, peogwir ez out bremañ un dra unan gant Santez Anna, bez bro an tiegeziou kristen, bez ar vro ma karer enni ar vugaligoù, ar vro ma saver enni ar vugale e karantez Doue, en onestiz, d'ur vuhez eeun ha kreñv ha nerzus, hervez gourc'hemenoù an Aotrou. Breiz va bro, doug te ivez ez tivrec'h, ar Mabig Jezuz, evit e garout, evit c'hoari gantañ, evit e ziskouez d'ar re all, ha Jezuz gant madelez a raio ivez chourig d'az tremm roufennet.

Hizio eo deiz meuleudi ar vro war dachenn Keranna, hizio eo deiz pedenn ar vro d'he mamm santel, rak Breiz a zo al lec'h ma fell dezi bezañ meulet, al lec'h ma fell dezi bezañ pedet. Amañ eo an douar he deus merket da skuilhañ war an dud he bennozioù gwellañ.

A dra sur he deus Santez Anna karantez ouz holl gristenion an douar, ouz holl vugale an Iliz, ne raio biken skouarn vouzar d'o fedenoù ; koulskoude n'eo ket deuet da ziazezañ en hon bro tron he madelez hep kaout evidomp ur garantez ispisial. Hini ebet, nemet Doue, ne oar nag a dud klañv a zo bet pareet ha yac'haet dre he fedenn, nag a speredoù ganti sklerijennet, nag a boanioù frealzet ha distanet, nag a zaeroù ganti sec'het, nag a bec'herien tenet eus fank ar pec'hed ha soveteet, nag a galonoù

e brall startaet war hent ar mad ! Pedomp eta, va breudeur, gant fiziañs, deomp gant kred d'an tron a vadelez, d'ar vammenn a drugarez : kalon ar vamm goz eo an hini denerañ.

Sonit klec'hier, brallit a bep tu, ha savit en aer savit uhel, c'hwi, bannieloù ar Vro, stlakit en avel en enor d'hon mamm Santez Anna, rak hizio eo deiz he meuleudi, hizio eo deiz ar bedenn evit Breiz.

Ya, en trubuilhoù an amzer-mañ, c'hwi a glevo hon mouez, Santez Anna, ar vouez a gri davedoc'h en anken evit hon ezommoù a gorf, na vanko ket ar bara, evit hon ezommoù a ene, ma vimp diwallet ouz an droug a glask trec'hiñ ; c'hwi a glevo hon pedenn evit hon Bro, ra vo diwallet diouz ar brezel, ar adsa-vo kreñvoc'h ha nerzusoc'h, ra vo Breiz ar Vammvro gwristen a c'hoantaomp. Ya, Santez Anna, fiziañs hon eus, rak hoc'h enor hag hini Breiz a zo bremañ unan da viken. Amen.

GWAZGWENN.

Donedigez Hon Salver d'an Nedeleg

Evit hon silvidigez e tiskenn eus an Neñvoù

(Credo)

Gouel an Nedeleg eo gouel donedigez Hon Salver ; eil Ferson an Dreinded, Mab Doue o 'n em ober den evit hon silvidigez... Kaerat burzud !

Abae penn kentañ ar bed, e oa kalon ha dorn an Aotrou Doue o lakaat pep tra war o reiz, a-benn ma c'hoarvesfe ar burzud. Diouganet pell-amzer'zo, e teu bremañ Mab Doue e-touez an dud. Dont a ra 'vit an holl ; propter nos homines : evidomp-ni, tud an douar ; propter nostram salutem, evit hon silvidigez, e tiskenn eus an Neñv : descendit de cœlis. Kaerat burzud !

Gwelit bremañ pegen kaer eo lidet ar gouel-mañ gant an Iliz.

En enor d'an Hini a zo anvet : princeps pacis ; roue ar peoc'h ; sol justitiæ : heol a justis, a santelez, pep beleg a c'hall lavarout teir oferenn, da hanter-noz, d'ar sav-heol, da hanter ar beure.

War ar beleg ha war an Aoter, ar c'haerañ gwis-kamant ; hag o sevel eus kalon ha mouez ar griste-nion, ar c'hanennoù kaerañ.

O ! ya, kaer meurbed eo gouel an Nedeleg. Met

tener eo ivez, dous ha kunv d'ar galon. Petra ' wewomp ? Ar pezh a laka levez e pep ti, pa zegouez : ur bugelig nevez c'hanet, astennet war ar plouz ; en e gichen, e Vamm, ar Werç'hez Vari ; tostik-awalc'h ivez, an hini a vo e dad-mager, Sant Jozef ar c'halvez. En-dro d'ar c'hraou dister, tud a renk izel, mesaerion, deñved... A-us dezo holl, Aelez e-leiz o tegemenn ar c'helou-mat : « Ganet eo ho Salver », hag o kanañ gant o mouezioù kaerañ : « Gloria in excelsis Deo : Klod da Zoue, e barr an Neñvoù. Pax hominibus bonæ voluntatis : Peoc'h d'an dud a youl vat ».

Ya, kaer dreist eo ar gouel-mañ, dous ha tener d'ar galon.

Hen lidomp eta, gant levez, ni hag hon eus an eurvad da c'hallout hen ober en hon bro Breiz-Izel, pell eus trouz ar brezel hag e reuz ; met e-kreiz hon levez n'ankounaomp ket ar broioù hag an dud a zo bremañ er boan.

*
*
*

Ar gouel-mañ a dremeno, daoust ma pado eiz deiz. Met un dra 'zo ha na dremeno ket, hag a chomo dal-c'hmata ; an dra-se eo frouez ar gouel, da laret eo, ar c'hraoñ souezus a zegas gantañ evidomp holl, eus lein an Neñv, Mab Doue 'n em c'hraet den.

Pa oamp bihanik, e lakaemp en noz-mañ hon botoù war an oaled. Hag e kredemp e lakfe ar Mabig Jezuz o tremen ur c'hoariell hennak en hon botoù evidomp.

Bremañ ni a oar ez eus dindan ar c'hoariell-se, kuzet, ur wirionez, hag eo houmañ : ya, sur mat ;

Doue o tont war an douar, a zegas gantañ evidomp, un donezon ar c'haerañ, grasoù a zo souezus.

1. Diskleriet brao eo e Kanenn-veur ar gouel-mañ, ar c'hras kentañ a zegas Jezuz d'an dud : Mab Doue o' n em ober den, a ziskouez dimp sklaer ha luger-nus klod Doue e Dad ; ha ni, pa welomp Doue dirakomp, gant hon daoulagad, a zo sachet gantañ da garout traoù an Neñv.

2. Un eil gras a zeu dimp gant Mab Doue ; dont a ra davedomp, evit sevel diwarnomp samm hor pec'hedoù.

3. Un drede gras eo houmañ ha hi souezus meurbet : Mab Doue a 'n em ra den evit reiñ dimp lod eus e Zoueelez, evit lakaat an den da vezañ hañval outañ.

*
* *

Gwir mat eo, eta, Salver Jezuz, ez oc'h ganet er bed-mañ evidomp-ni, tud an douar, evit hon silvidigez ; propter nos homines et propter nostram salutem...

Hen krediñ mat a reomp ; grit dimp krediñ startoc'h...

Neuze 'ta, peogwir ez oc'h ganet evit diskouez dimp klod ha galloud ha madelez Doue ho Tad, ni 'lavar deoc'h bennoz ha trugarez, evit ho madelez hag ho klod 'zo ken bras ; gratias agimus tibi, propter magnam gloriam tuam ; ha teurvezit reiñ dimp un tanva eus ar c'hlod-se ganeoc'h er Baradoz.

Peogwir eo da deurel hor pec'hedoù diwarnomp eo e teuit, ho pezet truez ouzimp, ha mirit na vimp kollet : qui tollis peccata mundi, miserere nobis.

Peogwir eo da ziskouez dimp hent ar Furnez ha

hent an Neñvoù, ha da sachañ ac'hanomp ganeoc'h war-du ar Baradoz eo e teuit, ni hag a zo kig ha gwad, ha ken ponner gant hor c'horf, ha ken peg ouz an douar, grit dimp kompren ha tanvañ ho komzoù, pa lavarit : klaskit da gentañ Rouantelez Doue... ma teuio ar gomz-se, hag ar re all hañval outi, da reiñ sav d'hor spered ha lañs d'hor c'halon da vale sonn war ho roudoù.

Peogwir eo da silañ ennomp ar vuhez doueel eo e teuit, grit ma virimp ar vuhez doueel-se, ha n'eus nemeti a dalvez dirak Doue ho Tad, Hag evit ma kresko ennomp ar vuhez-se, grit ma chomimp tost deoc'h, ha ma talc'himp d'ho komzoù, d'ar pezh a gle-vimp diwar ho puhez, evel ma vire ar Werc'hez Vari, ho Mamm, e-kreiz he c'halon, an traoù kaer ha mat a gleve ganeoc'h-c'hwil.

Evel-se bezet graet.

P. L.

NOTENNOU

ERWAN, ESUGANOS ?

En deiz-all, o vezañ kavet en tren unan eus va gwellañ mignoned, e oa aet ar gaoz ganimp, na petra 'ta, diwar benn ano Sant Erwan, hag ar pennad a zo bet endeo embannet amañ e Studi hag Ober. Soñj hoc'h eus marteze eus ar studiadenn se he deus lakaet sklaer d'an holl eo bet deveret an holl stummoù bet implijet pe implijet c'hoaz evit ano Sant Erwan, eus un ano kentañ *Ezwan* pe *Ezwen*. Met nen ae ket pelloc'h skiant ar skrivagner, ne lavare ket eus pelec'h e teu *Ezwan-Ezwen* e-unan.

Hag e kreiz trouz ar vagon o storlokat kleiz-dehoù, setu va c'heneil o tisleagañ plaen dirazon e teue *Ezwan* eus *Esuganos*. Ha me da lavarout : « Ken sklaer eo ha ken eeun, ma choman souezet mik o welout n'eo ket bet kavet abretoc'h. Te, an hini en deus dizoloet se ? — N'eo ket me, met klevet am eus se digant un all, Fransez T., Doue d'e bardono, ha n'ouzon ket pelec'h en doa-eñ kavet se e-unan ».

Skrivet am eus neuze d'un den eus ar vicher da c'houlenn digantañ petra c'helle soñjal ar yezoniourion diwar benn *Ezwan-Esuganos* : « N'eo ket sod tamm ebet, en deus respontet din, gwir-mat e hañval bezañ ».

Her c'hrediñ a ran laouen, rak eus *Esuganos* da *Ezwan* n'eus ket pell da vont : *Esugan* > *Esuan* > *Ezwan*.

Da gentañ kouezidigez an dibenn-ger ; da c'houde, kouezidigez ar g etre vogalennoù ; hag emdro u da w, ar pouezmouez o vezañ war e hag an.

Marteze zoken e tlefeomp diskleriañ ar c'henstumm *Ezwen* diwar *Esugenos*, kenstumm da *Esuganos*, ha netra ken. Anoiou e -genos ha -ganos a gaver er c'heltieg koz.

Rak un ano keltiek koz eo *Esugenos*, ano an doue koz *Esus* stag ouz an dibenn-ger -genos. Ster -genos ne c'hell ket chom kuz e-pad pell da zen, pa zegaser soñj eus ar ger Genel-Ganet. *Esugenos* a dalv eta Mab *Esus*.

Anoiou all stummet gant -genos ha -ganos a gaver hiniennou anezo e touez anoiou ar Sent koz. Sellit ouz *Derrien* a zo deuet moarvat eus *Dervogenos*, dre *Dervgen* ha *Dervyen*. Peurliesañ, e lec'h steuziañ a-grenn eo bet chomet ar g dindan stumm ur y.

Sellit c'hoaz ouz an ano *Terezian*, *Terezien* eus *Torectugenos* ; *To*, kentger kreñvaat ; *Rectu*, *Reiz*. *Majan* eus *Matuganos*, dre *Matgan* > *Mazyen*. *Sulien* pe *Sulien* ; *Sul* o talvezout *Heol*. *Tujan* pe *Tujen* eus *Tutogenos*, dre *Tutgen* > *Tuzyen*. *Ratian* pe *Ratien* eus *Ratugenos*.

M. G.

Gerioù ha fals-gerioù ?

Daoust hag ez omp techet da sellout a dost ouz an troioù lavar hag ar gerioù a implijomp ? Marteze kement-mañ ho lakaio nec'het :

Kouezet en *e boull* (en he foull h.a.) pe gentoc'h kouezet en *eboul* (eus ar galleg ebouler) ?

Reiñ *mel* d'an dud, daoust ha ne vefe ket reiñ *meul* ?

Dirollet da c'hoarzin, souezus eo e vefe ken tost da *derouet* da c'hoarzin.

Kol avaloù douar (Brasparz) : *Kolo* ? (*Streo*-pata-*tez*, e Bro Leon ; saozneg *straw* = plouz, kolo).

Gerioù 'zo eta a vefe mat sellout tost outo araok lavarout hon eus dizoloet ur ger nevez. A wechoù marteze ne vo ket aes gouzout petra hon eus dirazomp. Piv a lavaro eus pelec'h e teu : mont *d'an du* da unan bennak (Leon) da lavarout mont taer outañ ; e-kreiz *an abati* (Sant Wazeg, Kernev) da lavarout e kreiz an hent-tremen.

Ret eo studiañ don hag a zevri orin ar gerioù brezonek. Ahendall e vefemp gouest awalc'h da zegemer er yez stummoù trefoet. Ar skrivagnerion a dle kerzout war douar kalet ha nann war « douar-floj ». Evelse, da skouer, me am eus diegi da implijout ar ger « prientiñ » na 'm eus klevet biskoaz e genoù den ebet ha n'anavezan ket e orin.

IVEN UGEN.

An Oranged-pendek

En niverenn Arvor an 29ª viz meurzh 1942, e oa bet embannet ur pennad diwar benn « Tud vihanañ ar bed ». Skrivet gant Erel Keralban e tisplege ar pennad-se e oa bet kavet en Enez Sumatra, ur marmouz-den bihan meurbet bihanoc'h eget Pigmeed Afrika : an Orang-pendek a rafed anezañ.

Da hetañ ez eus e teufe skrivagnerion e-leiz da reiñ dimp muioc'h mui e brezoneg pennadoù diwar benn beajoù, pe kudennoù a naturoniez. Met da ziwall ez eus d'ober. Evelse, evit ar pezh a sell an Oranged pendek...

Hervez Erel Keralban e vefe en 1927 e vije bet lazetaz ur barez Orang-pendek, goude ma vije bet profet evit se ur gopr bras gant Mirdi Park Buitensorg (e kichen Batavia).

Met en miz here 1928, e weladennen Zoo Sarratoria (Java), lec'h ma kaver holl varmouziñ an Indezenezia. Aters a ris rener ar Zoo diwarbenn an Orang-pendek. Evitañ ne oa ar gontadenn-se nemet gevier.

Un nebeut devezioù goude-se edon en Batavia lojet e ti unan eus brasañ planterion Java. Eno ar romanterez Klaoda Eylan he doe ar vadelez d'am bleniñ e mirdioù dispar ar ger-se, evel mirdi ar Pesked, lec'h e welis ar pesk bihan souezus-se a flistr dour war ar c'helion d'o diskar ha d'o lonkañ diouz-

tu. Klaoda Eylan evel va ostiz a nac'he a-grenn e c'hellfe bezañ bet Oranged-pendek ; diskleriañ a raent e oa bet ergerzet penn da benn strouezegi ha koadoù bras Sumatra ha ne c'helle ket bezañ c'hoaz enno un aneval bennak dianavez.

Hag e tlean notañ e tremenent marevez tomm ar bloaz e Buitensorg end-eeun...

Met muioc'h a zo. Amañ am eus dindan va daou-lagad ul levr dedennus-kenañ : « Va chaseadennoù e koadeier Sumatra » gant Brasser, ofiser arme Indezenezia Nederland (Mes chasses dans la brousse de Sumatra, Bibliothèque géographique, Payot, Paris 1938).

An ofiser-se, chaseour ha loenoniour en deus tremenet 15 bloavez en eil lodenn hag eben eus koadeier Sumatra. Skrivañ a ra div bajenn war gudenn an Orang-pendek en deus klasket eñ ivez diwar kaozioù arc'hantgar Maleziz fin o spered, ha kustum da dremen lost al leue e genoù beajourion re gredik.

Setu amañ ar pezh a skriv :

« ... En tachennoù-se end-eeun ma vije o kantren an Orang pendek, e red ivez abaoe kantvedoù, en holl devezioù a ra an aotroù Doue, hor c'h-Koboed vat. Rannet etre meuriadoù bihan pe tiegezioù bihan, emaint bepred o vont-dont, o tilec'hiañ er jungala, o klask o boued, frouezioù, preñved hag astuz a bep seurt. Evito n'o deus ar c'hoadoù tra kuz ebet, ne daolont evez nemet ouz ar c'hoadoù.

« Pa gemerfe an Orang pendek an hevelep boued pe dost hag ar C'hoboed, ar re-mañ a dleje en em gavout dirazañ diouz ret, bepred, er c'hoadoù. Al loense a rankje bezañ bet gwelet ganto, ouspenn-se bezañ anavezet mat-keñañ ganto ; rankout a rafent

sellout outañ evel ouz unan kenouenn ganto pe brezeliañ taer a enep dezañ rak lec'h maz eus en natur ar boued da zifenn e vez al loen didruez.

« Ra zisklerio-fraez eta ho jubennour d'ar C'hobo ar pezh a gomprenit dindan ano Orang-pendek ha goulennit goude-se digantañ daoust hag e vefe o vevañ un dra bennak evelse. Respont a raio nann, nemet e komprenfe ho c'hoant ha neuze ho po digant hiniennoù da respont, an hevelep kontadenn fallaziek a ra deoc'h Maleziz » (pajenn 211).

Krediñ a ran eta e c'hellomp dastum diwar-se ez eo Pigmeed Afrika tud vihanañ ar bed, ha n'eus bet betekhen nemet kontoù horn diwar benn ar marmouz-den. Anavezet mat eo ar Pigmeed gant hor misionerion, ha studiet int bet n'eus ket keit-se gant an aotroù n eskob Le Roy en ul levr en deus kavet mestroniez dirak an dud a ouiziegez.

Brug ar Menez du.

A-dreuz-lenn : « Ene al linennoù »

« Diskuliañ mouez pep krouadelez,
Lavarout ster kement buhez d'ar re na glevont ket ».

A-viskoaz eo bet Langleiz feal d'ar gefridi-se, kefridi ar barz. Hogen, dre ma oa arzour war un dro, e fellas dezañ he seveniñ klokoc'h : ha setu m'eo ganet hiziv, eus dimezi ene ar barz gant skiant an arzour, un oberenn nevez, evel ur frouezenn vurzudus. Piv estreget un arzour a c'hellfe displegañ « Ene al linennoù » ? Setu evelkent un damskeud eus al levr.

Er penn kentañ, e verk Langleiz e venoz fraez ha sklaer : diskleriañ a ray soñjou tarzet diouz e spered-eñ, ha netra ken ; dilezet en deus a-ratoz kement a oa bet lavaret war ar seurt testenn gant reoù all araozañ. Komzoù nevez eta, a vo tennet gonid anezo, neket gant an den a vicher hepken, hogen gant kement hini a vourr oc'h arvestiñ linennoù en oberoù an arz pe e buhez an natur.

Argas a ra Langleiz diouz hor spered meizadurioù ar ventouriez, hag e laka buhez (pe gentoc'h, ENE) el linennoù. Pep linenn, emezañ, a zo roudenn ur jestr, pe ul lusk : ur maen o kouezañ pe ur bir o nijal. Goude bezañ roet ster al linennoù eeunañ en doare-se, e tirouestl a-nebeudoù linennoù luzietañ dremm an den. Lennit da skouer penaos e c'hell ar gourennoù hag ar muzelloù klotañ pe enebiñ kene-

trezo, ha penaos e tiskouezont pe e kuzont an ene. Evel ma lavar ar c'hentskrid, n'eo ket al levr ul levr Aozerez, ha koulskoude ne felle ket d'un arzour kimiadiñ diouzimp hep diskleriañ dimp lezenn veur an Aozerez, anavezet gant kizellourion ha tisaverion an Hen-amzer hag adkavet goude kantvedoù. Al lezenn-se a reer anezi an « Niverenn Aour », kevrinus he galloudegeziou, mammenn pep kempouez ha pep kened.

Anat ez eo bet savet ar studiadenn-mañ diwar un enklask hir ha poanius. « Gouzout a rit, eme dimp Langleiz, pegen diaes eo lenn e levr ar vuhez ». Lennet en deus-eñ, avat, ha dizoloet ene ar bed o furchal en e zremm milstumm, ha kavet ene an den, o c'houlennata diehan linennoù e fas touellus. Amañ hon eus kemmenadurez seder an hini a zo deuet da vezañ mestr war ar C'hevren. Pebez eurvad m'en deus e ziskuliet d'e vreudeur.

A-bep ma seller ouz ar skeudennoù (treuzwelus, koulz lavarout, dre m'en em ziskouez ken splañ an ene a-dreuz dezo), e par ur wirionez, ar wirionez veur, marteze, e-keñver ar spered keltiek : n'eo ar bed-diavaez netra drezañ e-unan. Talvezout a ra bezañ arvestet ha studiet, ya, dre m'eo Arouez ur bed-diabarz gwirion ha pinvidik. Ar furmioù, n'int nemet ur skleur eus ur vuhez donoc'h.

Stekiñ a reer amañ ouz ur menoz hag a zalc'h ul lec'h uhel er speredegez keltiek. Ne vourr ket ar C'helt dirag ar stummoù divrall ha divuhez. Kened ne gav enno nemet pa vezont buhezekaet gant o ene o-unan, pe aliesoc'h gant ene un den o'n em silañ betek o c'hreiz.

Rak-se, ez eo bras talvoudegez an oberenn-mañ, en

deizioù-mañ dreist holl ma vez strivet kement evit adsevel ur sevenadurez keltiek. Ken prizius-all e-keñver ar yez : drezi e sav ar brezoneg war uhelañ pazenn a c'hell ur yez tizout : bremañ e wel ar re amgredusañ ez eo barrek da zigeriñ ene ha spered gwellañ mibien ar vro da veizout ar bed en e glokder.

Kentelioù all a-bouez a zo da dennañ eus « Ene al linennoù ». Homañ da skouer, a ro Langleiz en e c'herioù diwezañ, evel da c'houlenn he mirfemp atav goude bezañ serret al levr : « Petra eo ur benveg, hag ur benveg aour e ve ? » Petra a dalv ar Vicher e-skoaz an Awen ? Eneberez a zo etre an den hag e venveg marv, etre al linennoù hag an Ene ez eo o c'hefridi aroueziañ. An eneberez-se eo a ra anken an arzour, ha p'en deus e drec'het, e lorc'h.

Daou levrig evit an Ikam « PEDOMP » ha « KANOMP »

Setu levriouigoù a dlefe an holl o frenañ a-vernioù d'o gwerzañ endro dezo, d'o reiñ a bep tu, d'ober brud ganto evit hor brezoneg. Rak n'eus digarez ebet ken d'ober gant gallegachoù evit an Ikam. Setu daou levr a zo da lakaat etre daouarn an holl dud yaouank war ar maez da zeskiñ dezo pediñ ha kanañ ervat. Rak ar bedenn graet e galleg gant tud a dlefe pediñ en o yez n'hall ket bezañ selaouet gant an aotrou Doue, dre m'emañ harpet war un dizurz ; hag ar c'han gallek e genoù brezonegerion n'hall ket bezañ selaouet gant an aotrou Doue, rak un dizurz ez eo.

Bremañ eta ne vo digarez ebet ken d'an dizurz, a drugarez da renerion an Ikam en Eskopti Kemper. Brasañ meuleudi dezo, hag a zo bet a viskoaz brogarourion galonek ha brezonegerion ampart.

Petra zo en daou levrig-se ?

« Pedomp » a ro dimp da gentañ teir oferenn pe gentoc'h tri doare diviz evit lakaat tud yaouank da gemer perz, soñj ha kalon, e sakrifis an aoter. Ha goude-se, un diviz all evit un eurig dirak ar Sakramant : feiz, kontrision, karantez, promesa, pedenn d'ar Werc'hez. Un hent ar Groaz a zeu warlerc'h ha da echuiñ al levr, pedennoù al lid-degemer en Ikam.

« Kanomp » ez eus ennañ 27 kanaouenn gant o zon. Kanennoù an Ikam, ha kanennoù all a bep seurt evit an dud yaouank, da vezañ kanet, pe o vale, pe en euredoù, pe er gêr.

N'hon eus ken d'ober nemet hetiñ ma vo skignet prim ivez dre ar vro an trede levrig a zo bet kemennet dimp. « C'hoariomp » e ano, hag hetiñ ganedigez meur a hini all evit brasañ mat ar Gristenien war douar Breiz, hag evit dudi e barr an neñv d'ar Sent ha d'an Aeled a gar hor bro.

Skrivit da : Direction des Œuvres, rue Feunteunig al laez, Quimper.

Unvaniez Speredel Vreiz

Un unvaniez nevez katolik a zo o paouez bezañ savet e Breiz, « *Unvaniez Speredel Vreiz* » hec'h ano. He mennad a zo bezañ etre ar Gatoliked vrogarourion al liamm speredel a vanke kenetrezo.

Setu perak e fell d'ezhi lezel o frankiz gant ar strolladoù a vez o labourat war dachenn ar vro, evel Feiz ha Breiz, ar Bleun-Brug, strolladoù an eskoptioù. Mar he deus sonjoù heñvel ganto — ha penaos n'o defe ket soñjoù heñvel ar re a labour war dachenn ar vro — e fell d'an unvaniez-mañ mont gant hentoù dilezet gant ar re all, ha dreistholl lakaat an dud enrollet da bediñ ha da sañkañ en o spered, ar menozioù kristen bet roet dimp da c'herioù-stur gant an tri Fab diwezañ.

Tud a zo, evit gwir, er vro, kristenion eus an dibab, n'hellont ket, dre ma'z int dalc'het gant o micher pe gant o ziegez, mont dre ar vro da sevel bodadegoù, da werzañ kelaouennoù, h.a. Met pep hini en e gorn a c'hell pediñ evit ar vro, lakaat reoù all da bediñ, stummañ e spered da welout pezh a zo reiz e-keñver ar vro, ar relijion. Pep hini a dle en em santout a-gevret gant ar re-all, a soñj hag a bed eveltañ evit ma neno ar C'hrist Roue e Breiz.

Ar pezh ne oa ket bet diskouezet c'hoaz eo e c'hell al labour evit ar brezoneg hag ar vro bezañ un hent a santelez, dre ma vo un hent a bedenn, un enklask

eus ar justis hag ar Reiz. Enklask ar Reiz a zo bet lakaet gant hon Salver e-touez an eiz evurusted.

Mennadoù an Unvaniez nevez a zo bet benniget gant an Aotrou Serrand, Eskob Sant Brieg ha Landreger, ha kavet mat gantañ. Kannadig an Unvaniez a vo ivez embannet gant aotreadur an eskopti.

Hetañ a reomp d'an Unvaniez nevez bodañ kalz a dud endro dezi hag ober labour mat kristen ha brezon. Ha pediñ a reomp hol lennerion da harpañ anezi : evit-se lakit tud da en em enrollañ enni ha goulennit follenoù da vezañ skignet ganeoc'h, digant an Dimezell St.Gal de Pons, 48, rue des Salles, Gwengamp.

Studi hag Ober

Dastumadenn drimiziek
Rener : Loeiz ar Floc'h

Koumanant bloaz : 20 lur

Kas pep lizer hag an arc'hant da :

Abbé Louis LE FLOC'H
Vicaire à Guingamp (Côtes-du-Nord)

Compte Chèques Postaux 34.212 RENNES

Priz an niverenn : 6 lur

Aotre-embann niv. Pc 609

Autorisation de paraître Pc 609